LM-099/2023

uskik, skønnes ikke at kunne forandre lovgivningens regler om fremgangsmåden ved hittegods eller ophæve de finderen påhvilende forpligtelser."

6. FRD 13.3. 1889, der også er omtalt tidligere, omfattede også et forhold vedrørende døde får: På vej hjem fra fiskeri fik de tiltalte øje på et dødt får i Kvalvigshaugen. De gik i land og tog det med hjem og brugte det i husholdningen. De blev herfor straffet for tyveri. (Fåret var mærket med haugens mærke).

7. FRD 1.11 1910 (priv.pol.s.9/10) angik injurier gående ud på, at klageren skulle have ommærket et dødfundet lam. Klageren havde fundet lammet og på egen hånd disponeret over det. Da han hørte, at indklagede gjorde gældende, at lammet tilhørte den haugepart, hvori han var medejer, begav klageren sig til ratten i Skålevig og fremviste skindet af lammet, dog uden hovede. Indklagede kom så med en ytring om, at det var kedeligt, at hovedet manglede, da trætten derved ville være afgjort, skont det var så nemt at mærke om. Det var denne ytring, der gav anledning til injuriesagen. Det fremgår iøvrigt af denne, at klageren udleverede skindet (uden hovede) til indklagede.

Det er vistnok vanskeligt at opstille nærmere regler for, hvorledes der skal forholdes med døde får, men jeg tror, at man, når ingen særlig sædvane kan påvises i det enkelte tilfælde, kan opstille følgende hovedregler:

1) Spæde lam tilfalder finderen jfr. dommen af 30.11. 1868.

2) Andre lam og får, der findes på landjorden, bortset fra stranden, behandles som hittegods. Om hittegods findes på Færøerne som før omtalt kun reglerne i N.L. 5-9-1 ff. Ifl. disse regler er finderen pligtig at oplyse fundet, men han kan iøvrigt beholde det fundne indtil ejeren melder sig (jfr.Brandt: Tingsret s.446). Finderen må derfor straks underrette ejeren eller sysselmanden (politiet), hvem det i så fald påhviler at søge at få fat i ejeren. Melder ejeren sig ikke temmelig omgående, må det formentligt følge af forholdets natur, at finderen har ret til at anvende de dele af fåret, der er udsat for hurtig fordærvelse, hvorimod han må bevare skindet og sende dette til sysselmanden, hvis ejeren stadig ikke melder sig. Noget krav på findeløn haves ikke ifølge Norske Lov, men da der ifølge sædvane også på Færøerne betales findeløn for hittegods, uanset at reglerne herom aldrig er sat i kraft på Færøerne, må man antage, at finderen har krav på en passende findeløn, der fastsættes af sysselmanden (politiet), og evt. andel i auktionsprovenuet, hvis fåret (skindet)sælges ved auktion, fordi ejeren ikke har meldt sig. Ved findelønnens fastsættelse må det formentligt tages i betragtning, om finderen har fået udbytte af fåret i form af kød, talg etc.

3) Andre lam og får, der findes på søen eller på strandbredden, må formentligt behandles efter reglerne i strandingsloven af 24.3. 1899 eller dennes analogi jfr. herved de foran citerede bemærkninger ilagtingsudkastet af 1854 og amtets skrivelse af 25.1. 1832. Anvendelsen af disse regler vil dog gennemgående føre til samme resultat, som anvendelse af reglerne om hittegods, og der må formentligt også i disse tilfælde gælde det samme om finderens ret til at anvende de dele af fåret, der er udsat for hurtig fordærvelse.

XIII. Gang i haugen.

Som foran s.71 bebudet skal der her omtales reglerne om gang i haugen. Man kan sige, at disse reglers tilknytning til det spørgsmål, som er behandlet i kapitlerne V - XII om ejendomsretten til fårene, er ret periferisk, idet den eneste forbindelse mellem ejendomsretten til fårene og reglerne om gang i haugen er den, at de sidstnævnte regler - i hvert fald oprindeligt - har tilsigtet at værne denne ejendomsret, navnlig ved at forebygge fåretyverier. Det er klart, at når enegang i haugen er forbudt, mindskes muligheden for

LM-099/2023

fåretyverier. Den, der går alene, er da straks mistænkt for at være fåretyv.

For fårebruget som helhed har reglerne om gang i haugen stor betydning. Fårene har ikke godt af at blive forstyrrede og drevet fra det ene sted til det andet, fordi der kommer folk i haugen. Jo mere ro fårene kan få, des bedre. Derfor er det i fårebrugets interesse at gang i haugen af uvedkommende, d.v.s. andre end haugerøgterne, indskrænkes mest muligt. På den anden side kan gang i haugen være nødvendig for at komme til en anden bygd, for at komme til et fuglebjerg, for at se til sine tørv, malke sine køer o.s.v. Man må derfor søge at finde frem til regler, der på den ene side tilgodeser fårebrugets interesse i den mindst mulige gang i haugen, og på den anden side ikke går berettigede interesser m.h.t. at kunne gå i haugen i lovligt ærinde for nær.

Ser vi først på den historiske udvikling af reglerne om gang i haugen, finder vi, at Seyðabrævið indeholder forskellige ret kasuistiske regler herom:

§ 1,1° fastsætter bøder for den der "går i anden mands græsgang og bortdriver hans dyr", og § 1,2° handler om det tilfælde, at man har gjort en mand skade, fordi man har "været med hunde i hans græsgange".

Forskellige bestemmelser forudsætter, at ejerne går fjeldgang sammen, se § 1,3° og § 5,5°- 6°.

§ 5,7° omhandler det tilfælde, at man går alene i haugen og mærker lam fejlagtigt. Man anses da - jfr. det foran i kap. X anførte - som den, der har mærket i løndom.

§ 10,2° handler om samgang ved markeskel.

Disse regler "konfirmeredes" i 1637, jfr. denne forordnings §§ 2,1° - 2°, 3,5°, 4, 5, og 8. § 5 har fået den noget misvisende overskrift: "om nogen går alene i andens hauge". § 8 har overskriften: "om, hvorledes man skal gå i haugen".

Disse regler synes nærmest at forudsætte, at gang i anden mands hauge var forbudt, se navnlig Seyðabrævið § 10,2° (1637 § 8), medens gang i egen hauge var tilladt, bortset fra tilfælde som fjeldgang og mærkning af lam.

Ser man i den ældste tingbog, får man dog det bestemte indtryk, at enegang i haugen altid var forbudt:

1615 (s.20) omtales, at beboerne i Tjørnevig skal sige hverandre lovlig til, når de skal gå i fuglebjergene. Overtrædelse heraf medførte 4 marks bod.

1619 (s.121) omtales, at en mand fra Suderø må bøde 1 gl. "for enegang til fjelds imod forbud".

1621 (s.150) må en mand fra Skuø bøde 4 gl. for "enegang til fjelds med ulovlige hunde".

1627 (s.209) må en mand fra Østerø bøde 6 gl. "for han alene er gangen i randsagning".

1628 (s.213) nævnes, at en mand fra Sandø skal bøde 1 gl. "for haugegang".

1629 (s.223) må 4 mænd fra Sandø bøde tilsammen 1 mark sølv "for de have gået i Gutte Joensens hauge og hjulpet Clement Joensen at vejde 3 søjd og ikke gjort Gutte bud, dog han selver åtte part udi haugen og søjden."

1632 (s.252) omtales en strid mellem en mand fra Skålevig og en fra Husevig, der forliges bl.a. på vilkår "at ingen af dennem skulle gå i hverandens hauge uden de gør hveranden bud og samgang".

1635 (s.280) må en mand fra Sandøen bøde 2 gl. "for han gik til fjelds og gjorde ingen bud eller samgang".

1638 (s.308) måtte en mand fra Østerø bøde 3 øre sølv "for han gik bort i enegang og ville ikke gøre samgang."

1639 (s.313) fik en mand fra Norderøerne samme bøde "for han gik bort udi haugen foruden samgang."

LM-099/2023

1646 (s.363) må to mænd fra Sande hver bøde 1/2 gl., den ene "for ulovlig haugegang", den anden for "haugegang uden bud."
1648 (s.381) omtales en sag, hvor 4 mænd fra Andefjord en søndag havde været i Fuglefjords hauge og drevet 16 får ind i Andefjords hauge. Andefjords-mændene måtte bøde 3 mark sølv for helligbrøde og 3 øre sølv "for haugegang".
1653 (s.404) omtales en sag fra Suderø, hvor en mænd stævner en anden "som han havde fundet i sin hauge". Den pågældende blev idømt en bøde på 3 øre sølv "for haugegang".
S.å. omtales at to mænd, ligeledes fra Suderø, idømtes 3 øre sølv i bøde "for ulovlig haugegang".

I en del af disse tilfælde er det jo mere eller mindre tydeligt, at der har været tale om gang i fremmed hauge (således 1632, 1648 og 1653[1]), men i en række andre tilfælde synes det at være selve det forhold, at man har gået alene i haugen, der er straffet (således 1619, 1627, 1635, 1638, og 1646[2]).

I Fr. 2.4. 1698 genfinder vi reglerne fra Seyðabrævið i §§ 2,1°-2°, 3,5°, 5,1°, 6 og 7,1°. Desuden indeholder forordningen i § 5,2°-3° nogle nye regler gående ud på, at man ikke må gå i fremmed hauge udenfor ret bygdevej (2°), og at man, hvad enten bosætningen er i kenning eller felag, skal gå samgang efter lam og uld (3°).

Af forarbejderne til forordningen fremgår klart, at enhegang i haugen som hovedregel er forbudt. Det hedder således i erklæring af 12.10 1696 fra sysselmanden for Sande syssel Poul Jacobsen (Till. t.LBK s.70,V):

> "Enhver ærlig dannemand kan gå i sin egen enbytte hauge eller mark, når han ligger hannem så belejlig, at han ej haver fornøden at gå igennem andres mark. Men savner han nogen af sine får, da gange sig hjem igen og sende sine naboer bud, at de ville møde ham ved hans markeskel på en bestemt tid; da tillige med dennem at søge efter sine får. Men vil han rege og drive sine får hjem, som går mod andens markeskel, enten om våren at rykke ulden af dem, eller om høsten at tage lammene og de får, som skal slagtes, da skal han skikke sine naboer bud aftenen tilforn, at de tillige med hannem betids kan være hos markeskellet, og da skille hver sine får fra de andre, at ingen bortdrives af sin egen mark. Men ejer flere mænd hauge og mark tilsammen, da tilstedes ingen under tilbørlig straf, alene at gå bort, uden alle følges ad, som ejer haugen. Ikke heller må to eller tre berygtede gå tilsammen, når dennem lyster, men sige de bedste mænd til, både som ejer i haugen eller marken, så og hvis mark grænser til dem, at ingen skade, skal tilføjes nogen ved sådan ulovlig gang. Ejheller må tilstedes nogen at gange bort i marken, når de bedste mænd i bygdelaget enten ere ude på deres fiskeri eller forrejste af by; thi da plejer den største ulempe at tildrage sig."

Efter Fr. 1698 kunne man altså kun gå i fremmed hauge ad ret bygdevej. Dette måtte man naturligvis også i egen hauge, men bortset fra dette tilfælde måtte man i reglen ikke gå alene i egen hauge. Ifl. den ovenfor citerede erklæring fra sysselmand Poul Jacobsen kunne man overhovedet kun gå alene i egen hauge, hvis man var eneejer, og selv da skulle man i visse tilfælde sende bud til nabohaugerne. Forordningen er dog ikke så klar på dette punkt, og ifølge praksis var der i visse tilfælde en udvidet adgang, dels til at gå i fremmed hauge, og dels til at gå alene i egen hauge. Dette fremgår af motiverne til kommissionsudkastet af 1844. (se Till.t.LBK s.203-06). Heraf ses, at man i et vist omfang har gået alene også i fremmed hauge efter sine heste, sine tørv samt for at indsamle løsuld, steinamos m.v.

LM-099/2023

Haugeloven af 1866 fastslog, at enhver havde ret til at gå i egen hauge, som han ville, medmindre andet vedtoges på grandestævne (§ 55). I fremmed hauge havde man som hovedregel kun lov at gå ad ret bygdevej (§ 54), men herfra gjordes undtagelser bl.a. i de foran nævnte tilfælde (§§ 56-57).

Disse regler er stort set opretholdt ved haugelov 1937 § 2,stk. 2 jfr. hegnslovens § 41 for så vidt angår gang i egen hauge, og ved hegnslovens §§ 41-42 m.h.t. gang i fremmed hauge.

1. Gang i egen hauge.

Haugelovens § 3, stk.2 bestemmer, at haugestævnet kan fastsætte regler for ejernes færdsel. Hegnslovens § 41 fastsætter, at de der i strid med sådan vedtægt oprettet på haugestævne under sysselmandens ledelse, færdes i haugen udenfor ret bygdevej, straffes med bøder.

Vi har været inde på spørgsmålet om gang i egen hauge, da vi drøftede reglerne om røgt af kendingsfår. Herom kan henvises til det foran s.81 anførte. Her skal vi imidlertid søge at belyse dette spørgsmål mere i almindelighed.

Haugeloven af 1866 § 55 udtalte direkte, at ejere og brugere kunne gå uden indskrænkning i egen hauge, medmindre anderledes var vedtaget på grandestævne. Denne regel gælder stadig. Den fremgår nu modsætningsvis af hegnslovens § 41.

> Bestemmelsen hidrører fra udk. 1844 § 76. I motiverne (Till. t.LBK s.217) udtales, at "gang i haugen ..... er et punkt, som medfører megen vanskelighed og stedse har foranlediget megen uenighed.....
>
> Det er en kendsgerning, at rolighed er en lige så nødvendig betingelse for søjdens velvære som føden, og at det er bedst,når så liden gang som muligt finder sted i haugen." Ved sagens forhandling på vårtingene ønskede man derfor, at fårerøgterne skulle være eneberettigede til at gå i haugen udenfor ret bygdevej, og at andre kun skulle have lov til at gå dér sammen med fårerøgterne, men dette mener kommissionen er ubilligt. Den store ejer må da indhente tilladelse til at gå i haugen fra fårerøgteren, der ofte er hans søn eller tjenestekarl, og hvis den store ejer skulle have ret til at gå alene, måtte den lille ejer også have det. Man måtte derfor principielt give alle ejere ret til at gå i haugen og overlade det til ejerne selv ved grandestævne, at træffe anden bestemmelse.

Nu er det altså haugestævnet, der skal træffe bestemmelser om ejeres gang i egen hauge. I lov 1866 § 55 stod, at vedtagelsen skulle ske ved stemmeflerhed (på grandestævne) efter marketal. Hegnslovens § 41 og haugelovens § 3, stk.2 indeholder ingen regler om, med hvilken stemmeflerhed vedtagelsen skal ske, men det må da ifølge haugelovens § 2 i.f. og grandestævnelovens § 9 gælde, at der til en gyldig vedtagelse kræves, at halvdelen af de mødende stemmeberettigede og halvdelen af det repræsenterede marketal, udgørende mindst 1/3 af hele marketallet, stemmer for sagen. Om forståelsen af denne regel må henvises til det foran s.32-33 omtalte. M.h.t. hvad der iøvrigt kræves til en gyldig vedtagelse kan henvises til s.38-39. Her skal blot omtales spørgsmålet om sysselmandens medvirken. Det følger af grandestævnelovens § 19, at det er en betingelse for, at overtrædelse af en haugestævnevedtægt kan være strafbar, at sysselmanden har ledet haugestævnet. For så vidt kunne man sige, at det er overflødigt i hegnslovens § 41 at anføre, at sysselmanden skal medvirke ved vedtægtens oprettelse, men det er et spørgsmål, om der ikke ligger noget mere heri. Når haugelovens § 3, stk.2 udtrykkelig henviser til hegnslovens § 41, der indeholder en bestemmelse om sysselmandens medvirken ved disse vedtægter, må det formentligt betyde, at en sådan vedtægt ikke er gyldig, medmindre haugestævnet er ledet

LM-099/2023

af sysselmanden. Hvis man blot ville tilkendegive, at overtrædelse af den ikke var strafbar, var det jo overflødigt at anføre noget om sysselmandens medvirken. Det fremgår jo som anført af § 19. At vedtægten er ugyldig betyder, at handlen imod den, ikke blot ikke er strafbar, men heller ikke retstridig, hvilket navnlig vil sige, at man heller ikke pådrager sig erstatningsansvar blot fordi man overtræder vedtægten.

2. Gang i fremmed hauge.

Gang i fremmed hauge er som hovedregel forbudt udenfor ret bygdevej, jfr. hegnslovens § 41, men samme lovs § 42 opstiller en række undtagelser fra hovedreglen:

1) Haugerøgter har ret til at søge efter sin hauges får, men han skal i så fald underrette den anden hauges røgtere herom i så god tid, at de kan følges ad eller mødes ved markeskel. Endvidere skal han føre sin hund i bånd.

Da denne regel vedrører fårebruget, skal den omtales lidt nærmere. Den svarer til lov 1866 § 47, hvis kilde er udk. 1844 § 41. I motiverne til denne bestemmelse (Till.t.LBK s.199-200) udtales:

> "Fr. 2.4. 1698 § 7 giver regler for, hvorledes man under røgten og fjeldgang skal forholde sig m.h.t. nabohaugerne. Den rigorøse bestemmelse, at man, for under røgtingen at kunne gå til markeskellet, skal sende bud til sin nabo, er i praksis forlængst afskaffet, og der har, under de stedfundne forhandlinger, blot været kvæstion om, hvor vidt det måtte kunne tillades søjdemanden, uden budsendelse, at overskride sin hauges grænser, og gå ind i nabohaugerne for at søge efter sine får. - Da søjdemanden er en person, hvem meget er betroet, og da det synes at være i begge de pågældende parters interesse, at søjden så hurtigt som muligt vises tilbage i sin egen hauge, blev det foreslået, at det måtte være enhver søjdemand tilladt, i fremmed hauge, at hente sine søjd, når han fra grænsen med bestemthed kunne kende, at det var hans; men man har almindeligen holdt for, at det ville være meget betænkeligt at indrømme en sådan frihed, og at markeskellets hellighed fremdeles bør ved loven forsvares. Som grund for at denne frihed var mindre nødvendig anførtes af flere det faktum, at søjden ved omhyggelig røgt kan afrettes således, at den, når søjdemanden kalder højt, af sig selv løber tilbage til sit eget territorium.
>
> Vi have derfor bragt i forslag, at der, for at kunne søge sin søjd i fremmed hauge, skal gøres bud til en af dennes søjdemænd; men tillige, at en sådan i betimelig tid sendt underretning skal for vedkommende medføre berettigelsen til angerløst at gå over markeskel, når kun hans hund ikke følger ham ubunden. Hvis der ikke tillægges budsendelsen en sådan virkning, vil den chikanøse mand have det i sin magt, at tilintetgøre naboers bestræbelser for god orden i haugen og til sidst ifølge § 10 (nu hegnslovens § 26) kunne påstå, at de får, der have gået i hans hauge, skulle aftages."
>
> Forskellige bygder, navnlig på Østerø, mente, at den foreslåede bestemmelse om fårerøgterens gang i fremmed hauge ikke kunne overholdes. Man mente, at dette forhold burde løses ved kontrakt mellem nabohaugerne. (l.c.s.241). Amtmand Dahlerup indskrænkede sig til at foreslå indsat en bestemmelse om, at fravigelse af §'ens bestemmelser kunne ske ved skriftlig overenskomst mellem fårerøgtere i nabohauger. (l.c.s.254). Dette tiltrådtes af lagtinget i 1854. (l.c.s.262), der henviste til, at det ofte ville være vanskeligt at få rettidigt bud til fårerøgterne, der måske boede i en bygd flere mil borte. (l.c.s.270)."

Selvom loven ikke længere indeholder nogen bestemmelse om, at andre regler kan fastsættes ved aftale, må det dog være en selvføl-

LM-099/2023

ge, at nabohauger, evt. røgterne i disse, kan aftale andre regler for dette tilfælde, og aftalen kan næppe være bundet til nogen bestemt form, jfr. N.L. 5-1-1. Heller ikke den i § 42 nr.1 omhandlede budsendelse til røgterne i nabohaugen kan anses at være bundet til nogen bestemt form, men den, der sender budet, må normalt have bevisbyrden for, at det er nået frem.

De andre regler i § 42 skal kun omtales ganske kort:

2) Enhver har ret til om dagen at søge efter hest og kvæg efter forudgående anmeldelse til en af haugens røgtere. Iøvrigt kan vedtægt herom oprettes på grandestævne.

3) Enhver kan om dagen hente sine tørv, når han går ad den almindelige vej.

4) Gang til fuglebjerg eller fjernere liggende hauge er tilladt når det er skik og brug.

Bestemmelse nr. 2 vil blive udførligt behandlet i forbindelse med omtalen af heste- og kohold, nr. 3 i forbindelse med tørveskær og nr. 4 i forbindelse med omtalen af fuglebjerge m.v. Dog skal her gøres nogle bemærkninger m.h.t. nr. 4 for så vidt angår spørgsmålet om"gang til fjernere liggende hauger". Reglen svarer til § 56 c i loven af 1866, hvor det hed, at det m.h.t. bl. a. gang til fraliggende hauge skulle "have sit forblivende ved det, som på ethvert sted har været skik og brug eller kan afgøres ved fælles overenskomst." Bestemmelsen om gang til fraliggende hauge kom først ind ved lagtingsudkastet af 1854 § 55 ,c (Till.t.LBK s.262 & 271). I motiverne anføres, at der bl.a. er tænkt på det tilfælde, at fårerøgtere for at komme til deres egen må gå igennem fremmed hauge.

Retten til sådan gang igennem fremmed hauge er ifl. hegnslovens § 42 nr. 4 betinget af a) at den pågældende, eller den i hvis ærinde han går, er ejer eller bruger i den fraliggende hauge, og b) at sådan gang er hjemlet gammel skik og brug på stedet. Ordet "gammel" fandtes ikke i lov 1866 § 55c, men er indsat "for tydeligheds skyld" jfr. LBK s.78. Meningen må vel være, at den skik og brug, der hjemler sådan haugegang skal være så gammel, at selv gamle folk på stedet ikke kan huske, at det har været anderledes.

Iøvrigt kan regler herom naturligvis fastsættes ved overenskomst mellem de interesserede hauger, således som det forudsættes i §'en, men hvis parterne ikke i almindelighed kan enes herom eller om, at sagen skal afgøres ved voldgift, afgøres spørgsmålet af landvæsenskommissionen. Bestemmelsen om behandling ved landvæsenskommission må vistnok forstås således, at den kun angår det i § 42,nr.4, pkt.2 omhandlede spørgsmål "om sådan færdsel iøvrigt skal være tilladt" d.v.s. i de tilfælde, hvor den ikke hjemles ved "gammel skik og brug". Afgørelsen af om der foreligger en sådan skik og brug - § 42, nr.4, pkt.1 - må formentligt afgøres af domstolene.

§ 42 giver ingen nærmere regler for, hvorledes man skal gå frem, hvis sagen skal afgøres ved voldgift. Det må vel bero på parternes aftale, men eventuelt kunne man gå frem på samme måde, som er fastsat i haugelovens § 37, hvorimod reglerne om voldgift i grandestævnelovens § 11 ikke synes brugbare i dette tilfælde.

I andre tilfælde end de i § 42 nævnte er det ikke tilladt at gå i fremmed hauge, se vedr. et specielt tilfælde OPR 31.7. 1883, der stadfæster Suderø SPD 26.6. 1882:

Sagen var anlagt mod 2 mænd fra Famien, der var gået gennem en af Trangisvågs hauger for at bjerge vraggods. Det hedder i OPR:

> "Da der ikke kan gives de indklagede medhold i, at det efter gjældende ret skal være tilladt enhver at gå ind på anden mands ejd. og dér bjerge vrag af den under nærværende sag omhandlede slags, og derikke heller af de indklagede under sagen er tilvejebragte sådanne data, at det kan anses for godtgjort, at gang igjennem haugen Botn i Trgv. til bjergning af vrag, som inddriver

LM-099/2023

på dens forstrand, den såkaldte "Botnsmøl", skal betragtes som en for dem ved hævd erhvervet ret, må overpolitiretten billige, at de indklagede, som uden tilladelse have gået ind i Botnhaugen og på dens forstrand bjerget et stykke tømmer, efter klagerens påstand ere blevne ansete med bøder i overenstemmelse med lov om haugevæsenet på Færøerne af 23.2. 1866 § 8 jfr. § 54."

3. Fælles regler.

Det fremgår af hegnslovens § 41, at man såvel i egen som i fremmed hauge altid har ret til at gå ad ret bygdevej. Bestemmelsen svarer til lov 1866 § 54. Af denne lovbestemmelse og dens forarbejder fremgår klart, at der er tænkt på vardeveje, jfr. nu haugelov 1937 § 47, men det er klart at også egentlige køreveje mellem bygder må omfattes af begrebet "ret bygdevej".

Den som uberettiget går udenfor ret bygdevej, det være sig i egen eller fremmed hauge, straffes ifl. § 41 med bøde. Sagerne behandles ved syslernes politiretter under appel til overpolitiretten. Påtale sker dog kun efter den forurettedes begæring, jfr. hegnslovens § 52. Straffebestemmelsen må sammenholdes med den almindelige bestemmelse i strfl. § 264, stk.2, hvorefter den, "som vægrer sig ved på opfordring at forlade fremmed grund" straffes med bøde eller hæfte indtil 6 måneder. Strfl. § 264 kan kun anvendes ved gang i fremmed hauge, og kun når den pågældende forgæves er opfordret til at forlade haugen. Ifl. strfl. § 275 er overtrædelse af § 264 privat påtale undergivet, således at de forurettede haugeejere må udtage stævning mod den pågældende og søge at få ham dømt under en sag, der behandles i den borgerlige retsplejes former.

Reglerne om gang med hund i haugen, hegnslovens § 41 i.f. og § 43 skal vi senere omtale i forbindelse med fremstillingen af reglerne om hundehold.

4. Gang i haugen efter løsuld og planter m.v.

I haugelov 1866 § 57 fandtes følgende bestemmelse:

"Efter løsuld og fugleæg må de, der som ejere og brugere dertil er berettigede, ikkun gå i forening, medmindre anden regel herfor er vedtagen. Den, der som ejer eller bruger vil rive bark, skrabe korke, samle stenmos (garverødder og mosarter),eller i andet sådant ærinde går i haugen, må kun gøre det om dagen og anmelde det for vedkommende sejdemand."

Disse regler er nu ophævet. LBK (s.78) begrunder dette med,at "de deri omhandlede forhold alene vedkomme ejeres og brugeres færdsel i fælleshauge, hvori de selv ere lodtagne, og således synes bedst egnede til at ordnes ved haugestævnevedtægt."

Det er rigtigt for så vidt angår indsamling af løsuld, men ikke helt utvivlsomt for så vidt angår indsamling af de nævnte planter. her

Vi skal/først behandle indsamling af løsuld. Kilden til lov 1866 § 57 er udk. 1844 § 56. I mo-tiverne (Till.t.LBK s.206)udtales:

"Fårene klippes ikke her på øerne, men ulden tages een gang om året af dem; dette sker i juni måned, og skønt der med et mellemrum af omtrent 8 dage gås 2 á 3 gange til fjelds, for at tage ulden af fårene, kan det dog ikke undgås, at enkelte får enten ganske eller tildels kaste ulden, inden fjeldgangene begynde, eller imellem disse, fordi ulden nemlig ikke løsnes lige tidligt på alle dyrene. Det er den uld, som fårene således tabe, der kaldes løsuld.

At samle løsuld og fugleæg er almindeligen erkendt at være en ret, der kun tilkommer ejere og brugere af en haugepart; men hidtil har ennver af disse gået efter dem, når han har haft lyst dertil. For imidlertid at forebygge den uorden, som derved i flere henseender er forårsaget, have vi fundet det rigtigst at ind-